

بررسی اثرات رشد نامتوازن شهری بر عوامل زیست محیطی

میثم رضایی¹، آذر شیردل*²، مرتضی جوانمردی³

1- کارشناسی ارشد موسسه غیر انتفاعی نور طوبی ، (Meisam_rezaei7@yahoo.com)

2- کارشناس ارشد دانشگاه علامه طباطبایی، (Shirdel1359@gmail.com)

3- کارشناس ارشد موسسه غیر انتفاعی نور طوبی، (javanmardi.1391@yahoo.com)

چکیده

توسعه پایدار نظریه‌ای جامع است که در دستور کار برنامه‌ریزان قرار گرفته است. در قرن اخیر شاهد فرم‌های شهری هستیم که الزام کمتری با توسعه پایدار دارند که در این میان فرم اسپرال شهری یا رشد ناموزون شهری بسیار حائز اهمیت است. رشد ناموزون شهری در قرن اخیر روند مسلط توسعه فضایی در بسیاری از کشورها، چه کشورهای در حال رشد و چه کشورهای توسعه یافته بوده است. بنابراین شناخت کمی و کیفی این فرم شهری از ضروریات به شمار می‌آید. هدف اصلی تحقیق حاضر تعیین فرم رشد کالبدی شهر و تحلیل و مدلسازی پیامدهای موثر بر رشد ناموزون شهر می‌باشد. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و نوع تحقیق نیز کاربردی - توسعه ای است. در بخش گردآوری اطلاعات از منابع مختلف و معتبر بهره گرفته شد.

واژه‌های کلیدی : فرم شهری، اسپرال شهری، رشد ناموزون شهری، پیامدها

- مقدمه

شهرها چون یک موجود زنده هستند (وارثی و دیگران، 1391: 80) و همواره تحت تاثیر نیروها و عوامل گوناگونی شکل گرفته و گسترش می‌یابند. شهر پدیده‌ای اجتماعی - اقتصادی است، انسانها برای کار و زندگی و ارتباطات، در پهنه‌ای محدود و کمابیش مترکم گرد هم می‌آیند و کم کم شهر را پدید می‌آورند (دلیر و دیگران، 1385: 213). سده بیستم میلادی با کمی بیش از یک میلیارد نفر جمعیت و 10 درصد شهرنشین آغاز شده و با کمی بیش از 6 میلیارد نفر و 50 درصد شهرنشین خاتمه یافته است (صرافی، 1381: 3). تحولات پیچیده اقتصادی و فنی که پس از انقلاب صنعتی شکل گرفته بود، موجب تغییرات عمیق تری در اندازه شهرها نسبت به جمعیت ساکن آنها و آهنگ رشد شهرنشینی گردید (Johnson, 1998: 18). براساس گزارش سازمان ملل، میانگین جمعیتی 100 شهر بزرگ دنیا در سال 1800 کمتر از 200 هزار بوده که در سال 1950 به 1/2 میلیون و در سال 1990 به 5 میلیون رسیده است (United Nations, 2005: 1996a&b) و انتظار می‌رود در سال 2025 حدود 65 درصد از جمعیت جهان در نواحی شهری زندگی کنند (قنواتی و دیگران، 1390: 193-194). در ایران شهرها در ابتدا به علت رشد ارگانیک از توسعه فیزیکی آرامی برخوردار بودند، اما از زمانی که گسترش شهرها ماهیتی برونزا به خود گرفت و بویژه در دوره شهرنشینی سریع یعنی از دهه 1340 به بعد که جمعیت شهرها هم به علت رشد طبیعی بالا و هم بر اثر مهاجرت‌های روستائیان به شهر با سرعت بسیار بالایی رشد یافت. رشد کالبد شهر و ساخت و سازهای شهر نه بر مبنای نیاز، بلکه بر پایه بازی و سوداگری زمین صورت گرفت (قرخلو و دیگران، 1388: 20-21).

بنابراین با توجه به موارد ذکر شده جهت جلوگیری از افزایش نابسامانی‌ها و برنامه‌ریزی برای آینده ضرورت مطالعه و تجزیه و تحلیل در این مقوله مشخص می‌گردد. و بدین طریق است که می‌توان از وارد شدن لطمات فراوان بر پیکره شهرها جلوگیری نمود. بدیهی است برای جلوگیری و ارائه راه حل در این زمینه، یکی از اساسی ترین گام‌ها شناخت این پیامدهاست.